

www.riazisara.ir **سایت ویژه ریاضیات**

درسنامه ها و جزوه های دروس ریاضیات

دانلود نمونه سوالات امتحانات ریاضی

نمونه سوالات و پاسخنامه کنکور

دانلود نرم افزارهای ریاضیات

...

کانال سایت ریاضی سرا در تلگرام:

<https://telegram.me/riazisara>

(@riazisara)

تقسیم چند جمله ای ها و بخش پذیری

رابطه تقسیم:

$$\begin{array}{r} \text{مقسوم علیه} \\ A(x) \mid B(x) \\ \dots \quad \mid \quad \text{خارج قسمت} \\ \hline R(x) \text{ باقی مانده} \end{array}$$

$$A(x) = B(x)Q(x) + R(x) \quad ; \quad \deg R < \deg B$$

$$P(x) = (ax+b)Q(x) + R \quad \Rightarrow \quad P\left(\frac{-b}{a}\right) = R \quad \text{رابطه تقسیم بر عبارت درجه اول:}$$

تست: در تقسیم $P(x)$ بر $x^2 + x + 1$ خارج قسمت $x^2 + x - 2$ و باقیمانده $3x + 1$ است. $P(-2)$ کدام است؟

تست: اگر باقیمانده $P(x)$ بر $x^2 - 9$ برابر $2x + 3$ باشد، باقیمانده $P(x+2) + P(x-4)$ بر $x-1$ کدام است؟

تست: اگر f یک چند جمله ای باشد که $f(-x) + 2f(x) = x^3$ ، باقیمانده تقسیم f بر $x-1$ کدام است؟

تست: اگر خارج قسمت تقسیم $(5x^3 - 14x + 3): x - 2$ یک چند جمله ای باشد، مقدار آن به ازای $x = -2$ کدام است؟

حل: باقیمانده تقسیم ۱۵ است پس:

$$(5x^3 - 14x + 3) = (x - 2)Q(x) + 15 \xrightarrow{x=-2} -9 = -4Q(-2) + 15 \Rightarrow Q(-2) = 6$$

تست: در تقسیم $x^{10} + x^3 + 2x - 11$ بر $x + 1$ ، مجموع ضرایب خارج قسمت کدام است؟ ($Q(1)$ را می خواهد)

تست: ضریب جمله فاقد x در خارج قسمت تقسیم $3x^3 - 10x^2$ بر $3x - 1$ کدام است؟ ($Q(0)$ را می خواهد)

تست : چند جمله ای $P(x) = (x-3)^m + (x-2)^m - 1$ بر کدام عبارت زیر بخش پذیر است ؟

- (۱) فقط $x-3$ (۲) فقط $x-2$ (۳) بر $(x-2)(x-3)$ (۴) هیچ کدام

تست : اگر باقیمانده تقسیم کوچکترین چند جمله ای بر عبارت های $x+1, x+2, x-2$ برابر ۵ باشد . و این چند جمله ای بر x بخش پذیر باشد ، ضریب جمله با بیشترین درجه کدام است ؟

حل : باید خارج قسمت یک عدد ثابت باشد تا کوچک ترین چند جمله ای ایجاد شود :

$$P(x) = a(x-2)(x+2)(x+1) + 5 \xrightarrow{P(0)=0} a = \frac{5}{4}$$

نگته : اگر $x = \frac{b}{a}$ ریشه $P(x)$ باشد آنگاه $P(x)$ بر $ax-b$ بخش پذیر است .

تست : اگر $x=1$ یک ریشه $x^2 - x^2 + ax + 4 = 0$ باشد ، مجموع دو ریشه دیگر کدام است ؟

$$x=1 \Rightarrow 1-1+a+4=0 \Rightarrow a=-4 \rightarrow x^2 - x^2 + -4x + 4 = 0 \Rightarrow x^2(x-1) - x(x-1) = 0 \Rightarrow (x-1)(x^2-1) = 0 \Rightarrow x=1, -1$$

تست : اگر $\frac{-2}{3}, 3$ ریشه های $P(x) = 3x^4 + 5x^3 - 49x^2 + 11x + 30$ باشد ، ریشه های دیگر p کدام است ؟

(راهنمایی : با تقسیم عبارت بر $-6 - 7x - 3x^2 = (3x+2)(x-3)$ عامل دیگر و ریشه هایش را می یابیم)

نتیجه ۲ : رابطه تقسیم بر عبارت درجه دوم : $P(x) = (عبارت درجه دوم)Q(x) + ax + b$

تست : باقیمانده تقسیم x^{100} بر $x^2 - 3x + 2$ کدام است ؟

حل :

$$x^{100} = (x^2 - 3x + 2)Q(x) + ax + b \Rightarrow \begin{cases} \xrightarrow{x=1} a+b=1 \\ \xrightarrow{x=2} 2a+b=2^{100} \end{cases} \Rightarrow a=2^{100}-1, b=2-2^{100} \Rightarrow R(x) = (2^{100}-1)x + 2-2^{100}$$

تست : اگر باقیمانده $P(x)$ بر $x-1$ و $x-2$ به ترتیب ۵ و ۳ باشد. باقیمانده $xP(x)$ بر x^2-3x+2 کدام است ؟

حل :

$$xP(x) = (x^2 - 3x + 2)Q(x) + ax + b \Rightarrow \begin{cases} \xrightarrow{P(1)=5} 1 \times 5 = a+b \\ \xrightarrow{P(2)=3} 2 \times 3 = 2a+b \end{cases} \Rightarrow a=1, b=4 \Rightarrow R(x) = x + 4$$

تست : اگر باقیمانده تقسیم $P(x)$ بر $x-3$ و $x-2$ به ترتیب ۱ و ۲ باشد، باقیمانده تقسیم آن بر x^2-2x-3 کدام است ؟

نتیجه ۳ و رابطه تقسیم بر عبارت درجه سوم : $P(x) = (عبارت درجه سوم)Q(x) + ax^2 + bx + c$

تست : اگر باقیمانده تقسیم $f(x)$ بر $x(x-2)(x+2)$ برابر x^2+3x+1 باشد و باقیمانده تقسیم $f(x)$ بر x^2-4 برابر $ax+b$ باشد. $a+b$ کدام است ؟

حل : $f(x) = x(x-2)(x+2)Q(x) + x^2 + 3x + 1$

$$f(x) = (x^2 - 4)Q'(x) + ax + b \Rightarrow \begin{cases} \xrightarrow{f(2)=11} 11 = 2a+b \\ \xrightarrow{f(-2)=-1} -1 = -2a+b \end{cases} \Rightarrow a=3, b=5 \Rightarrow a+b=8$$

تست : اگر $P(0)=0, P(1)=1, P(2)=2$ ، باقیمانده $P(x)$ بر x^2-3x^2+2x کدام است ؟

یافتن باقیمانده تقسیم چند جمله ای $P(x)$ بر $x^n - a^m$:

ابتدا این عبارت را هم ارز صفر قرار می دهیم $x^n - a^m \equiv 0$ و داریم $x^n \equiv a^m$ ، و به جای هر x^n در $P(x)$ هم ارز آن را قرار می دهیم . و این کار را تا جایی تکرار می کنیم که درجه عبارت حاصل از درجه مقسوم علیه (یعنی n) کمتر شود .

← اگر باقیمانده تقسیم $P(x)$ بر $x^r \pm x + 1$ خواسته شده باشد معادل $x^r \equiv \pm 1$ خواهد بود زیرا :

$$x^r \pm x + 1 \equiv 0 \xrightarrow{\times(x \mp 1)} x^r \mp 1 \equiv 0 \Rightarrow x^r \equiv \pm 1$$

تست : کدام عبارت را از $x^3 - 5x^2 + 2x + 1$ کم کنیم تا حاصل بر $x^2 + 1$ بخش پذیر باشد ؟ (یعنی باقیمانده چقدر؟)

تست : باقیمانده تقسیم $P(x) = (x+1)^2(x-1)^2 + x^4 - x^2 - 1$ بر $x^2 - 1$ کدام است ؟

حل :

$$P(x) = (x+1)(x-1)^2 + x^4 - x^2 - 1 \xrightarrow{x^2 \equiv 1} = -1$$

تست : عبارت $x^{2n+1} + 2x^{2n} + x^5 - 5x^3 + k$ به ازای هر n طبیعی بر $x + 2$ بخش پذیر است . باقیمانده این عبارت بر

$x^2 - 1$ کدام است ؟

حل : $P(-2) = 0 \Rightarrow k = -8$

$$x(x^2)^n + 2(x^2)^n + x(x^2)^n - 5x(x^2) - 8 \xrightarrow{x^2 \equiv 1} x + 2 + x - 5x - 8 = -3x - 6$$

تست : $R(x)$ باقیمانده تقسیم $x^8 + x^4 + x^2 - x^3 + x$ بر $x^3 - x$ باشد، $R(1)$ چقدر است ؟

تست : باقیمانده تقسیم $x^2 + x + 1$ بر $x^2 + x^2 + x^2 + 1$ کدام است ؟

تست : باقیمانده تقسیم $x^4 - x^2 + 1$ بر x^{20} کدام است ؟ ($x^6 \equiv -1$)

تست : عبارت $x^{24} + 1$ بر کدام عبارت بخش پذیر است ؟

$$(1) x^{12} + 1 \quad (2) x^3 + 1 \quad (3) x^6 + 1 \quad (4) x^4 + 1$$

تست : عبارت $a^3 + 2a^2 - 3a$ بر کدام عبارت بخش پذیر است ؟

$$(1) a^2 - 3a \quad (2) a^2 - a \quad (3) a^2 - 1 \quad (4) a^2 + a$$

تست : چند جمله ای $x^4 + x^3 + x - 1$ بر کدام عبارت بخش پذیر است ؟

$$(1) x^2 + x \quad (2) x^2 + x - 1 \quad (3) x^2 + x + 1 \quad (4) x^2 - 1$$

حل : در هر ۳ گزینه عبارت $x^2 + x$ وجود دارد پس چند جمله ای داده شده را به صورت $x^2(x^2 + x) + x - 1$ می نویسیم .

گزینه ۲ جواب است زیرا: اگر $x^2 + x \equiv 1$ باشد داریم $x^2 + x - 1 \equiv 1 - 1 \equiv 0$

تست : باقیمانده تقسیم $(x^3 + 8) + (x^2 + 3x + 1)$ بر $x^2 - 2x + 4$ کدام است ؟

حل : قسمت اول بر این عبارت بخش پذیر است زیرا: $x^3 + 8 = (x + 2)(x^2 - 2x + 4)$ پس کافیت باقی مانده قسمت دوم را بیابیم :

$$x^2 - 2x + 4 \equiv 0 \Rightarrow x^2 \equiv 2x - 4 \longrightarrow x^2 + 3x + 1 \equiv (2x - 4) + 3x + 1 \equiv 5x - 3$$

بسط دو جمله ای غیاث الدین

$$(a+b)^1 = 1a^1 + 2ab + 1b$$

$$(a+b)^2 = 1a^2 + 2a^1b + 1ab^1 + 1b^2$$

$$(a+b)^3 = 1a^3 + 3a^2b + 3a^1b^2 + 1ab^3 + 1b^3$$

⋮

$$(a+b)^n = \binom{n}{0}a^n + \binom{n}{1}a^{n-1}b + \binom{n}{2}a^{n-2}b^2 + \dots + \binom{n}{n}b^n$$

جمله $k+1$ ام بسط برابر است با: $\binom{n}{k}a^{n-k}b^k$

نکته:

(۱) بسط دو جمله ای $n+1$ جمله دارد.

(۲) جملات p ام و q ام هم ضریب هستند، هرگاه: $p+q=n+2$

(۳) شماره جمله مستقل از x در بسط $(x^p+x^q)^n$ برابر است با: $\frac{np}{p-q}+1$

(در حالت کلی در بسط فوق شماره جمله شامل x^m برابر است با: $\frac{np-m}{p-q}+1$)

(۴) برای یافتن مجموع ضرایب بسط کافیهست به جای تمام متغیرها عدد ۱ را قرار دهیم.

تست: بسط $(x+1)^5 + (x+1)^6$ چند جمله دارد؟

حل: بسط اول ۶ و بسط دوم ۱۱ جمله دارد که همه درجات بسط اول را دارد و با آنها جمع می شود پس جمعاً ۱۱ جمله دارد

تست: بسط $(x+1)^6 + (x-1)^6 - 2$ چند جمله دارد؟

حل: هر دو بسط ۱۱ جمله دارند که جملات توان فردشان قرینه هستند لذا ۶ جمله باقی می ماند و جملات ثابت آنها با ۲- حذف می شوند و ۵ جمله باقی می ماند.

تست : در بسط $(x+y)^2$ ضریب جمله ۵ ام با ضریب کدام جمله برابر است ؟

$$\text{حل : } p+5=20+2 \Rightarrow p=17$$

تست : بزرگترین ضریب در بسط $(x+y)^6$ کدام است ؟

حل : این بسط ۲۱ جمله دارد و جمله وسط جمله ۱۱ ام است لذا ضریب آن $\binom{20}{10}$ است .

تست : ضریب جمله مستقل از x در بسط $(x^2 + \frac{2}{x})^6$ کدام است ؟

حل : شماره جمله مستقل برابر است با : $5 = \frac{6 \times 2}{2 - (-1)} + 1$ پس ضریب جمله ۵ ام را حساب می کنیم :

$$\binom{6}{4} (x^2)^2 \left(\frac{2}{x}\right)^4 = 15 \times 2^4 = 240$$

تست : در بسط $(x + \frac{1}{\sqrt{x}})^{15}$ ضریب جمله مستقل از x کدام است ؟

تست : در بسط $(\sqrt[3]{x^2} - \frac{1}{2\sqrt{x}})^9$ ضریب جمله شامل $\sqrt[3]{x^4}$ کدام است ؟

حل : شماره جمله ای که شامل $x^{\frac{4}{3}}$ است برابر است با : $5 = \frac{9 \times \frac{2}{3} - \frac{4}{3}}{\frac{2}{3} - (-\frac{1}{2})} + 1$

$$\binom{9}{4} (\sqrt[3]{x^2})^5 \left(\frac{-1}{2\sqrt{x}}\right)^4 = 126 \times \left(\frac{-1}{2}\right)^4 \times x^{\frac{4}{3}} = \frac{63}{8} \sqrt[3]{x^4} \quad \text{ضریب} = \frac{63}{8}$$

نکته : مواردی که فقط یک عبارت x وجود دارد جمله شامل x^m را با نوشتن شکل کامل هر جمله بسط ، می یابیم.

تست : در بسط $(1 - \frac{x}{2})^8$ ضریب جمله شامل x^3 کدام است ؟

$$\binom{8}{3} (1)^{8-3} \left(-\frac{x}{2}\right)^3 = 56 \times \frac{-x^3}{8} = -7x^3 \Rightarrow a = -7$$

تست : جمله مستقل از x در عبارت $\frac{(1+2x)^7}{x^3}$ برابر است با : (در واقع جمله شامل x^3 بسط بالا را باید بیایم)

تست : ضریب جمله x^5 در $(\sqrt{x} + x)^4 (\sqrt{x} + 1)^5$ کدام است ؟ (راهنمایی : $(\sqrt{x}(1+\sqrt{x}))^4 (\sqrt{x}+1)^5 = x^2(1+\sqrt{x})^8$)

تست : در بسط $(\frac{x}{2} + 2y^2)^{15}$ ضریب جمله شامل y^8 کدام است ؟

تست : مجموع ضرایب جملات بسط $(2x^2 - x)^{20} + (3x - 1)^4$ کدام است ؟

تست : در بسط $(x + y)^n$ اگر مجموع ضرایب جملات اول و دوم و سوم ۱۶ باشد ، n کدام است ؟

$$\binom{n}{0} + \binom{n}{1} + \binom{n}{2} = 1 + n + \frac{n(n-1)}{2} = 16 \Rightarrow n = 5$$

تست : در بسط $(\sqrt{x} + \sqrt[3]{y})^{24}$ تعداد جملات گویا کدام است ؟ (تست خاص)

حل : هر جمله شامل عبارت $(\sqrt{x})^{24-k} (\sqrt[3]{y})^k$ است . که برای گویا بودن جمله باید k مضرب ۳ و $24-k$ مضرب ۲ باشد پس مضاربی از ۳ قابل قبول هستند که $24-k$ مضرب ۲ شود : $k = 0, 6, 12, 18, 24$. ۵ جمله گویا خواهیم داشت .